

Кузьменко М.М.

курсант,

Науковий керівник: Логінова М.В.

викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Актуальність обраної теми зумовлена науково-технічним прогресом, удосконаленням засобів зв'язку та зберігання інформації, використанням комп'ютерних технологій та інформації, що вже призвело до створення нових видів доказів. Проблеми правового регулювання та використання електронних доказів є частиною ширшої проблеми впровадження електроніки та інформаційних технологій у всій судовій системі. Законодавство багатьох країн світу регулює використання електронних технологій у судовому процесі.

Деякі штати вже мають великий практичний досвід використання електронних технологій у судовому процесі. Електронні форми комунікації, особливо соціальні мережі та Інтернет, досягли такого рівня впливу на суспільне життя, що стали важливим джерелом інформації, а тому потребують відповідного регулювання у цивільному судочинстві. Впровадження сучасних інформаційних технологій у судову систему стає тенденцією, яка не оминула вітчизняний цивільний процес. Основні принципи, завдання та напрями комп'ютеризації судової влади викладені в Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [1] Стратегія розвитку інформації. Суспільство в Україні [2] у Концепції галузевої програми комп'ютеризації судів загальної юрисдикції та інших органів і судових установ, затвердженій ДСА України [3], та інших 60 нормативно-правових актах.

Зокрема, згідно з розпорядженням Державної судової адміністрації України від 31.05.2013 р. № 72 «Про реалізацію проекту обміну електронними документами між судом та заявниками» суб'єкти цивільно-процесуальних правовідносин вже мають можливість обмінюватися текстовими повідомленнями з електронними документами, брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції тощо. 3 жовтня 2017 року

Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, ГПК України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів». Цей нормативно-правовий акт вносить зміни до КПК України та визначає нову редакцію КПК України, ГПК України та КАС України. Так, кодекси поведінки запровадили стандарти, що містять уніфіковані положення щодо доказів у цивільному, господарському та адміністративному судочинстві, та запровадили новий вид доказів – електронні докази. Враховуючи постійно зростаючу частку різноманітних інформаційних технологій у зв'язках з громадськістю, електронною поштою, появу та стрімкий розвиток електронної комерції, електронних платежів, необхідність такого регулювання давно назріла. У практиків виникає багато питань щодо можливості та допустимості використання інформації як докази – сайти (сторінки) в Інтернеті або в електронних ЗМІ.

Використання електронних доказів у цивільному процесі стає все більш популярним серед науковців. Ця проблема була розглянута в дисертаціях С.П. Ворожбіт, К.Л. Брановицький, М.В. Горелов, а також у монографіях О.Т. Боннера та А.П. Пік. Водночас в Україні донедавна не проводилося комплексних досліджень на цю тему. Дисертація Каламайко А.Ю. захищена у 2016 році та не враховує останніх суттєвих змін, що відбулися у правовому регулюванні електронних доказів, а також у судовому процесі. Павлова Ю.С. посилається лише на електронні документи як джерело доказів у цивільному процесі. Питання про розвиток доказів разом з новими технологіями постало в 1970-х роках. У той час при дослідженні юридичної природи «машинних документів», а також специфіки засобів масової інформації домінуючою точкою зору була ідентифікація письмових доказів і машинних документів. Відтоді «друковані документи» перестали бути суто текстовими документами, які фактично нічим не відрізнялися від звичайних документів, складених за допомогою друкарської машинки. Але сьогодні електронні носії можуть містити різноманітну інформацію – звукову, аудіовізуальну, текстову, графічну та будь-які їх комбінації [4, с. 127].

У науковій літературі з'являються різні погляди на місце електронного доказу в системі доказів. Наприклад, Д.М. Чечота [5, с. 156] та О.А. Виноградова [6, с. 21] висловила думку, що всі сучасні джерела інформації охоплюються доказами, які вже відомі процесуальному законодавству, і мають бути віднесені до речових або письмових доказів. Цивільний процесуальний кодекс Німеччини містить електронні

документи [7, с. 54–56], а у Франції та Італії електронні документи розглядаються як письмові докази [8, с. 64], аналогічний принцип міститься в ст. 71 ЦПК РФ [9]. Інший підхід обґрунтовує необхідність диференціювати електронні докази від інших засобів доказування. Вказують на те, що сучасні процесуальні засоби зберігання інформації, зокрема відео та фото, мають значну специфіку, яка має бути відображена в процесуальному законі, а тому віднесена до окремих засобів доказування [10, с. 141–157; 11, с. 37–42].

Правова позиція Горелова М.В., яка відносить електронні докази до самостійної групи доказів, вказуючи на конкретну форму їх отримання та закріплення [12, с. 58–60]. Так, електронний документ слід відрізнити від письмових та будь-яких інших доказів з урахуванням його відмінних ознак. По-перше, під електронними документами слід розуміти будь-яку інформацію, збережену на перфокарті, перфострічці, карті флеш-пам'яті, магнітному носії або іншому подібному носії, що піддається аутентифікації та/або ідентифікації [13, с. 4]. Таким чином, електронний документ має певну форму, яка в свою чергу може бути представлена суду, а форма вираження електронного документа (перфокарта, флеш-карта тощо) призведе до специфічної форми експертизи та оцінки таких доказів судом з обов'язковим використанням технічних засобів.

Тому виникає потреба встановити та законодавчо врегулювати порядок дослідження та оцінки електронних документів як доказів у цивільному процесі. Під час підготовки та прийняття в парламенті нового КПК український законодавець прийняв останню концепцію, оскільки, згідно зі ст. 85 КПК України розрізняють письмові, речові та електронні докази. Електронному доказуванню присвячені статті 100 та 101 ГПК України. Вперше в Україні було визначено поняття електронного ідентифікатора. І так, згідно зі ст. 100 КПК України електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить відомості про обставини, що мають значення для справи, зокрема електронні документи (у тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відеозаписи та звукозаписи тощо), веб-сайти (сайти), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронному вигляді. Ці дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, 63 інших місцях зберігання даних в електронному вигляді (включаючи Інтернет).

На мою думку, запропонована класифікація електронних доказів не повністю відображає специфіку електронних доказів і ґрунтується на різних класифікаційних ознаках, оскільки електронні файли у вигляді аудіо та відео не перешкоджають співіснуванню в цифровому вигляді. Відповідно пропонується класифікувати електронні докази за внутрішнім змістом та цифровим форматом існування на аудіозаписах, відео, фотографіях та реальних електронних текстових документах. При цьому можливі різні комбінації цих типів.

Це означає, що текстовий файл може містити, крім тексту, цифрові фотографії або інші зображення. Важливо відзначити значні переваги електронних доказів. З часом деякі докази втрачають свій вигляд, якість і, в тій чи іншій мірі, втрачаються їх доказові функції. На відміну від інших доказів, електронні докази можуть залишатися незмінними стільки, скільки потрібно. Крім того, однією з основних ознак електронного документа як засобу доказування є відсутність зв'язку з конкретним матеріальним носієм, оскільки технічні засоби дозволяють копіювати такий документ необмежену кількість разів, використовуючи його в будь-який час, що є незвичним для інших засобів доказування.

Законодавець розрізняє оригінал та копію електронних доказів, регулює режим їх зберігання та повернення. Проте, беручи до уваги можливість безперервного копіювання електронних доказів без обмеження кількості копій та без втрати їх якісних характеристик у процесі копіювання, можна передбачити, що у випадку ізоляції електронного оригіналу виникнуть деякі практичні проблеми доказування з його копії, а також засвідчення копії електронних доказів.

Список використаних джерел:

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 09.01.2007 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 12. Ст. 102.

2. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. *Офіційний вісник України*. 2013. № 44. С. 79. Ст. 1581.

3. Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції, інших органів та установ судової системи. URL: <http://court.gov.ua/userfiles/concept.pdf>

4. Каламайко А.Ю. Місце електронних засобів доказування та окремі питання їх використання в цивільному процесі. *Право та інновації*. 2015. № 2(10). С. 127–132.

5. Советский гражданский процесс / под ред. Н.А. Чечиной, Д.М. Чечота. Л., 1984. С. 156.

6. Зайцев П.П. Допустимость в качестве судебных доказательств фактических данных, полученных с использованием электронных документов. *Арбитраж. и гражд. процесс.* 2002. № 4. С. 21.

7. Брановицкий К.Л. Информационные технологии в гражданском процессе Германии (сравнительно-правовой анализ) : монография. Москва : Волтерс Клувер, 2010. 208 с.

8. Шелепина Е.А. Гражданско-правовые аспекты электронного документооборота : монография. Москва : Юрлитинформ, 2013. 184 с.

10. Боннер А.Т. Электронный документ как доказательство в гражданском и арбитражном процессе. *Закон.* Москва, 2009. № 11. С. 141–157.